O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI

OLIY VA O'RTA MAXSUS TA'LIM VAZIRLIGI

ALISHER NAVOIY NOMIDAGI

TOSHKENT DAVLAT O'ZBEK TILI VA ADABIYOTI UNIVERSITETI

"TASDIQLAYMAN"

Rektor __________ Sh.Sirojiddinov

"___" ______ 2023-yil ______ avgust

"LINGVISTIK EKSPERTIZA NAZARIYASI"

fanining o'quv dasturi (sillabusi)

Bilim sohasi:	200000 – San'at va gumanitar fanlar
Ta'lim sohasi:	230000 – Tillar
Ta'lim yo'nalishi:	60230700 – Amaliy filologiya

Toshkent-2023

Fan kodi 302LE 3 6		Fan turi majburiy		Ta'lim tili o'zbek					Ishlab chiqilgan o'quv yili 2023/2024	
Semestr	Har bir semestrdagi modulning nomi	ECTS - Kreditlar	Haftalikdarssoatlari	O'quv mashg'ulotlari (soat)					Mustaqilta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
				Jami:	ma'ruza	seminar	amaliy	laboratoriya		
6	"Lingvistik ekspertiza"	6	6	90	20	0	70	0	90	180
	Jami:	6	6	90	20	0	70	0	90	180

1. FANNING MAZMUNI

Fanni o'qitishdan maqsad – Lingvistik ekspertizaning shakllanish jarayoni, tarixi jahon miqyosida o'rganilishi, sohalari, boshqa fanlar bilan aloqasi, lingvistik ekspertizaning tadqiqot ob'ektlari va predmetidan xabardor bo'lish;

Lingvistik ekspertizani ishlab chiqishda xorijiy davlatlarning ilg'or tendensiyalari asosida milliy metodologiyani shakllantirish, jahon tajribasida lingvistik ekspertiza sohalarining o'ziga xos jihatlari, mamlakatimizda lingvistik ekspertizani amalga oshirishning tafovutli va milliy xarakter kasb etadigan jihatlarini aniqlash va baholash;

Turli konfliktli matnlarda lingvistik ekspertiza o'tkazishning umumiy va xususiy metodlarini qo'llay olish;

Metodologiya va lingvistik ekspertologiyaga oid zamonaviy bilimlarni mustaqil egallash, metodologik muammolarni anglash va ularga yechim topa olish; lingvistik ekspertiza tashkil etish ko'nikmasi va ekspert xulosalarini shakllantirish malakasiga ega bo'lish;

Fanni o'qitishning vazifasi -Matn avtorizatsiyasi (qo'lyozma matnlar, imzo, bosma ko'rinishdagi matnlar(biror asar, anonim xat)), shaxsni obro'sizlantirish ko'rinishidagi konfliktli matnlar, reklama matnlari, tovar belgilari, siyosiy yoki ijtimoiy ko'rinishdagi turli konfliktli matnlar, ovozli xabarlar identifikatsiyasi bo'yicha amalga oshiriladigan lingvistik ekspertizaning turli ko'rinishlarida umumiy va xususiy jihatlarni farqlay olish, shu asosda konfliktli matn xususida ekspert xulosalarini shakllantirish, turli yo'nalishlarda amalga oshiriladigan lingvistik ekspertizalarni loyihalashtirish, konfliktli matnni mavjud fakt va belgilariga asosan xolisona baholash malakasiga ega bo'lishni o'rgatishi lozim

2. FANNI O'QITISH NATIJALARI VA SHAKLLANADIGAN KASBIY KOMPETENSIYALAR

- Ekspertiza tushunchasi, sud ekspertizalari tizimida linvistik ekspertizaning o'rni, shakllanish bosqichlari, rivojlanish tendensiyalari, o'zbek va jahon tilshunoslari tomonida o'rganilishi masalalarida tasavvurga ega bo'lishi;
- Lingvistik ekspertizani tarkibiy qismlarga ajratish, tahlil bosqichlariga muvofiq ekspertizani amalga oshirish, amalda qo'llay olish, qo'lyozma va bosma matnlarda umumiy va xususiy almomatlarni aniqlay va farqlay olishi;
- turli konfliktli matn tiplarini lingviwstik xususiyatlariga ko'ra baholash, matn mazmuniga ta'sir etuvchi qo'shimcha omillarni aniqlash, konfliktli matnlarni lingvistik ekspertiza qilish va ekspert xulosalarini shakllantirishko'nikmalariga ega bo'lishi zarur.

3.O'QUV FANI O'QITILISHI BO'YICHA USLUBIY KO'RSATMALAR

"Lingvistik ekspertiza nazariyasi" fanini o'tishda interfaol metodlar, xususan,matn ustida ishlash, analiz, sintez, statistik, tavsiflash, tasniflash, baholash, komponent tahlil, semantik bloklash, og'zaki va yozma nutqni rivojlantirishga qaratilgan boshqa metod va usullardan foydalaniladi.

4. TALABALAR KREDITLARNI OLISH TARTIBI

Talabalarning bilimini baholash tartibi O'zbekiton Respublikasi Oliy va o'rta maxsus ta'lim vazirining 2018-yil 9-avgustdagi 19-2018-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Oliy ta'lim muassasalarida talabalar bilimini nazorat qilish va baholash tizimi to'g'risida"gi Nizom talablari asosida belgilanadi.

Oraliq nazorat: o'tilgan mavzular bo'yicha ***test***yoki ***yozma*** shaklda o'tkaziladi.

Yakuniy nazorat: Fan bo'yicha semestr davomida o'tilgan mavzular bo'yicha ***test*** yoki ***yozma*** yoki ***taqdimot loyiha*** shaklida o'tkaziladi.

2. Talabalarning fan bo'yicha o'zlashtirish ko'rsatkichini nazorat qilishda quyidagilarga amal qilinadi:

talaba mustaqil xulosa va qaror qabul qiladi, ijodiy fikrlay oladi, mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatini tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda **–5 (a'lo) baho**;

talaba mustaqil mushohada yuritadi, olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda **–4 (yaxshi) baho**;

talaba olgan bilimini amalda qo'llay oladi, fanning mohiyatni tushunadi, biladi, ifodalay oladi, aytib beradi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega deb topilganda –3 **(qoniqarli) baho;**

talaba fan dasturini o'zlashtirmagan, fanning mohiyatini tushunmaydi hamda fan bo'yicha tasavvurga ega emas deb topilganda –2 **(qoniqarsiz) baho** bilan baholanadi.

3. Nazoratlarni amalga oshirish tartibi va baholash mezonlari

Izoh: Nazorat turlari, shakllari va soniga keyingi semestrlar davomida kafedra yig'ilishi qarorlariga asosan o'zgartirish kiritish huquqi beriladi.

Nazoratlarning o'tkazilishi muddatlari muyyan o'quv yilida tasdiqlangan o'quv jarayoni jadvali asosida tashkil etiladi.

5. O'QUV MASHG'ULOTLARI VA MUSTAQIL TA'LIM QISMI

6-SEMESTR

1. Ma'ruza mashg'ulotlari

№	Ma'ruzamavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	Ekspertiza tushunchasi.Sud ekspertizalari va lingvistik ekspertiza. "Lingvistik ekspertiza" fanining predmeti, maqsadvavazifalari. Lingvistik ekspertizaning amaliy ahamiyati.	Ekspertiza, sud ekspertizalari. Lingvistik tahlil, lingvistik ekspertiza	2
2	Jahon va o'zbek lingvistik ekspertizasining shakllanishi, o'ziga xos xususiyatlari.	Jahon lingvistik ekspertologiyasi, o'zbek lingvistik ekspertologiyasi	2
3	Lingvistik ekspertizada metodologiya, metodika va metod masalalari	Sohametodologiyasi, metodologikmasalalar	2
4	Lingvistik ekspertizaning tarkibiy qismlari tavsifi	Qo'lyozmamatnlar LE, anonimxatlarLE,reklamamatnlar LE	2
5	Lingvistikekspertizatahlilbosqichlarimazmuni	Umumiy tahlil bosqichlari, xususiy tahlil bosqichlari	2
6	Lingvistik ekspertizada xabarning pragmatic mazmunini aniqlash va manbalar bilan ishlash	Qo'lyozmamatnlarling vistikekspertizasi	2
7	Shaxsniobro'sizlantirishmazmunliholatlardalin gvistikekspertizao'tkazishningnazariyvaamaliy asoslari.	Haqorat, tuhmat, qarg'ish, so'kish	2
8	Siyosiymatnlarlingvistikekspertizasi	Siyosiymatntushunchasi	2

9	Lingvistik ekspertizada matn avtorizatsiyasi masalasi	Anonixat, matnmuallifi	2
10	Lingvistik ekspertizada ekspert xulosalarini shakllantirish asoslari. Xulosaning tarkibiy qismlari	Xulosa, ekspertizaxulosasi	2
		Jami:	**20 s.**

3. Amaliy mashg'ulotlar

№	Amaliymashg'ulotmavzulari	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatla rhajmi
1	Ekspertizatushunchasi. Sudekspertizasiturlari. Lingvistikekspertizasudekspertizalaritarkibiy qismisifatida	Ekspertizatushunchasi. Sudekspertizasiturlari	2
2	Lingvistikekspertizao'tkazishjarayoni, lingvist-ekspertvakolatlarichegarasi	Ekspert, lingvist-ekspert, mutaxassis	2
3	Lingvistikekspertizaningmetodologikmasalalalari.Umumiyvaxususiymetodlar	Metodologiya, umumiy metodlar,xususiymetodlar	2
4	Lingvistikekspertizadamatnniekspertizadano'tkazishninglingvistikvayuridikaspektlari	Yuridik jihatlar, lingvistik jihatlar	2
5	Lingvistikekspertizaningtahlilbosqichlari	Umumiyvaxususiytahlilbosqichlari	2
6	Lingvistikekspertizanitashkiletishjarayoni	Diagnostikbosqich, tekshirishbosqichi, asosiybosqich	2
7	Lingvistikekspertizaningtahlilbosqichlari	Umumiyvaxususiytahlilbosqichlari	2
8	Lingvistikekspertizadaekspertxulosalarinishakllantirishasoslari, xulosaningtarkibiyqismlarimazmuni	Kirish, asosiyqism, manbalar, atamalarizohi, xulosa	2
9	Jinoyat protsessual kodeksi tahlili va amaliyoti	JK, qonun hujjatlari	2
10	Jinoyat protsessual kodeksi tahlili va amaliyoti	JK, qonun hujjatlari	2
11	Ma'muriy javobgarlik kodeksi tahlili va amaliyoti	Qonun hujjatlari, manbalar	2
12	Ma'muriy javobgarlik kodeksi tahlili	Qonun hujjatlari, manbalar	2

	va amaliyoti		
13	Lingvistik ekspertizada xabarning pragmatik mazmunini baholash	So'z semasi, xabr pragmatikasi	
14	Ijtimoiy tarmoq xabarlari pragmatik mazmuni	Tvit, komment	2
15	Lingvistik ekspertiza o'tkazish asoslari, manbalar bilan ishlash	Qonun hujjatlari, manbalar	
16	Shaxsni obro'sizlantirish mazmunli matnlarni lingvistik ekspertizadan o'tkazish asoslari	Haqorat, tuhmat, qarg'ish	2
17	Haqorat mazmunli matnlar lingvistik ekspertizasi	Haqoratningquyi, o'rta, past darajasi	2
18	.Haqoratholatlaridahaqoratningyuridikvalingvistikjihatlarinifarqlash	Haqpratningyuridikvalingvistikjihatdanasoslash	2
19	Xatshunoslikekspertizasilingvistikekspertizaningtarkibiyqismisifatida.	Xatshunoslikvalingvistik ekspertiza	2
20	. Qo'lyozmalardashaxsningpsixofizologikta'siromillarinianiqlash Imzolar bo'yicha lingvistik ekspertiza	Umumiyvaxususiyalomatlar	2
21	Ijtimoiy tarmoq xabarlari pragmatik mazmuni	Imzolardaumumiyalomatlar	2
22	Kriminalistikholatlardalingvistikekspertiza.Lingvokriminalistikavalingvistikekspertiza	Kriminalistika, kriminolingvistika	2
23	Maktab darsliklarini lingvistik ekspertiza qilish asoslari	Shaxsinoma'lum, anonimik	2
24	Siyosiy matnlar lingvistik ekspertizasi(Konstitutsiyaviy tuzumga tajovuz)	Siyosiymatntuhunchasi	2
25	Siyosiy matnlar lingvistik ekspertizasi(ekstremizm targ'ibi)	Ekstremizm, terrorizm, separatizm	
26	Siyosiy matnlar lingvistik ekspertizasi(siyosiy nutqlar)	Siyosiy arbob nutqlari	
27	Turli matnlarda lingvistik ekspertiza. Bosmamatnlarlingvistikekspertizasi	Bosmamatnlardaidentifikatsionalomatlar	2
28	Plagiatlik holatlari bo'yicha lingvistik ekspertiza	Plagiatlik, antiplagiat	2
29	Reklama matnlari lingvistik ekspertizasi	Reklama, reklamamatnlari	2
30	Nomlanish bo'yicha lingvistik ekspertiza	Neyming, nomlanish	2
31	Tovar belgilari, domen nomlari lingvistik ekspertizasi	Tovar belgisi, domen	2
32	Tahdid mazmunli matnlar lingvistik ekspertizasi	OAV,tashviqot,targ'ibot, tahdid	2
33	Matn avtorizatsiyasi tushunchasi.	Anonim, identifikatsiya, avtorizatsiya	2
34	Anonim matnlar lingvistik ekspertizasi	Anonim, matnmualliflig	2
35	Qonun hujjatlari lingvistik ekspertizasi	Qonun loyihalari	2
		Jami:	**70 s.**

4. Mustaqil ta'lim ishlari

"Mustaqil ta'lim va mustaqil mashg'ulotlar"ning asosiy maqsadi – o'qituvchining rahbarligi va nazoratida muayyantadqiqot ishlarini mustaqil ravishda bajarish uchun bilim va ko'nikmalarni shakllantirish va rivojlantirish.

Fan bo'yicha mustaqil ta'limni tashkil etishda quyidagi shakllardan foydalanish tavsiya etiladi:

- darslikvao'quvqo'llanmalarbo'yicha fan boblarivamavzularinio'rganish;
- tarqatmamateriallarbo'yichama'ruzalarqisminio'zlashtirish;
- maxsusadabiyotlarbo'yichafanlarbo'limlariyokimavzulariustidaishlash;
- talabaningo'quv-ilmiy-tadqiqotishlarinibajarishbilanbog'liqbo'lganfanlarbo'limlarivamavzularnichuqurо'rganish;
- o'rganilmagan, muammolimavzularbo'yichatezis, maqolalartayyorlash;
- badiiyasarlarnio'qishvamutolaaqilish;
- faolvamuammolio'qitishuslubidanfoydalaniladigano'quvmashg'ulotlari.
- masofaviy (distansion) ta'lim.

№	Mustaqil ta'limmavzulari	Qaysi o'quv mashg'ulot turiga mos kelishi	Qisqacha tavsifi (kalit so'zlar)	Soatlar hajmi
1	Matn avtorizatsiyasi va xatshunoslik ekspertizasi.	Amaliy	Avtorizatsiya, anonimlik	2
2	Lotin va krill grafikasi bo'yicha shakllangan yozuv dinamikasi	Amaliy	Yozuv dinamik o'zgarishi	4
3	Jahon va o'zbek lingvistik ekspertizasi muammolari.	Amaliy	Gologramma, polifonim	2
4	Xatshunoslik ekspertizasida gologramma, polifonim, trampling allograflar tahlil. Muayyan yozuv bo'yicha	Amaliy	Allograf	4
5	Imzolar ekspertizasida koadyutant	Amaliy	Koadyutant	2

	imzolarni farqlash		imzosi	
6	Anonim xat tiplari . Anonim xatlarda so'zlarning pragmatik mazmun yo'nalishi	Amaliy	Anonimlik, identifikatsiya	4
7	Anonim xatlarda muallif haqida ma'lumotlarni aniqlash .Yosh, gender, hududiy xosligini aniqlash asoslari	Amaliy	Xoslanish, gender, hududiy xoslik	2
8	Komponenetlarni tahlil qilish metodi asosida konfliktli matnlarda lingvistik ekspertiza	Amaliy	Komponent tahlil metodi	2
9	Auditiv tahlil asosida konfliktli matnlarni lingvistik ekspertizadan o'tkazish	Amaliy	Auditiv tahlil	4
10	Miqdoriy tahlil asosida shaxsiy yozishmalar lingvistik ekspertizasi	Amaliy	Miqdor tahlil	2
11	Shaxsiy yozishmalar lingvistik ekspertiza obyekti sifatida	Amaliy	Shaxsiy yozishma tushunchasi	4
12	Kriminalistik matnlarda lingvistik ekspertiza	Amaliy	Kriminalistika, kriminolingvistika	2
13	Haqoratning lingvistik asoslari	Amaliy	Haqorat, tuhmat, obro'sizlantirish	4
14	Lingvistik ekspertizada noadabiy unsur tushunchasi	Amaliy	Noadabiyvaadabiyunsur	4
15	Shaxsiy yozishmalarda noadabiy unsurlarning genderxosligi	Amaliy	Gender vajins	4
16	Shaxsiy yozishmalarda noadabiy unsurlarning yoshga ko'raxosligi	Amaliy	Yoshgako'raxoslanish	4
17	Shaxsiy yozishmalarda noadabiy unsurlarning yoshga ko'raxosligi	Amaliy	Yoshgako'raxoslanish	4
18	Lingvistik tahlil va lingvistik ekspertiza	Amaliy	Lingvistiktahlil, ekspertiza	4
19	Tovar belgilari lingvistik ekspertizasi	Amaliy	Tovar, domen	4
20	Neyminglar bo'yicha lingvistik ekspertiza	Amaliy	Neyming, nomlanish	4
21	Qonun loyihalarini lingvistik ekspertizadan o'tkazish asoslari	Amaliy	Qonunloyihasi, ekspertiza	4

22	Tahdid va tuhmat holatlari bo'yicha lingvistik ekspertiza	Amaliy	Tahdid, tuhmat	4
23	Lingvistik ekspertizada yuridik va lingvistik jihatlarni farqlash asoslari	Amaliy	Yuridikvalingvistikxususiyat	4
24	Jahon lingvistik ekspertologioyasi tendensiyalari	Amaliy	Jahon, ekspertologiya	2
25	Davlat xavfsizligiga tahdid ko'rinishli matnlar lingvistik ekspertizasi	Amaliy	Tahdid, lingvistikekspertiza	4
26	Ekstremizmga chorlov ko'rinishidagi matnlar lingvistik ekspertizasi	Amaliy	Ekstremizm	4
27	Lingvistik ekspertiza va fonoskopik ekspertiza	Amaliy	Fonoskopiya	2
28	Video materiallarda matnning lingvistik belgilari asosida ekspertiza tashkil etish	Amaliy	Video materiallar	4
29	Audio materiallarda matnning lingvistik belgilari asosisda ekspertiza tashkil etish	Amaliy	Audiomateriallar	4
30	Anonim xat tiplari va xususiyatlari		Anonimlik	2
31	Matn avtorizatsiyasi	Amaliy	Matn avtorizatsiyasi	4
32	Badiiy asarlar muallifini aniqlash	Amaliy	Badiiy matn	4
33	Reklama matnlari lingvistik ekspertizasi	Amaliy	Reklama matnlari	4
34	Siyosiy nutqlar lingvistik ekspertizasi	Amaliy	Siyosiy matn, siyosiy nutq	4
35	Grafeologik tadqiqotlar	Amaliy	Grafeologiya, xatshunoslik	4
			Jami:	**120 s.**

6. O'QUV ADABIYOTLARIVA AXBOROT MANBALARI

Asosiy adabiyotlar:

1. Серегин. В.В. и др.Почерковедческая экспертиза Учебник. – Волгоград., 2007.

2. Баранов, А. Н. Лингвистическая экспертиза текста: теория и практика [Текст] : учеб. пособие / А. Н. Бара-нов. — М. : Флинта : Наука, 2007. — 592 с
3. Бринев К.И. Теоретическая лингвистика и судебная лингвистическая экспертиза.Монография/ – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2009. – С. 252.

Qo'shimcha adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi jinoyat protsessual kodeksi;
2. O'zbekiston Respublikasi ma'muriy javobgarlik to'g'risidagi kodeksi;
3. O'zbekiston Respublikasi fuqarolik protsessual kodeksi;
4. Astanov I.R. Jinoyat ishlari bo'yicha ekspertiza o 'tkazish. Nazariya va amaliyot. O 'quv qo 'llanma.-T.:TDYuI, 2011. 130 b.
5. Astanov I.R. Zo 'rlik ishlatib sodir etiladigan jinoyatlari va ularni tergov qilishning o 'ziga xos jihatlari. O 'quv qo 'llanma. // Mas'ul muharrir: yu.f.d. G.Z. To 'laganova –T.: TDYuU, 2015. 140 bet;
6. Alimova R., Otaxo'jaev S. Sud ekspertizasini tashkil qilish va o'tkazish masalalari. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2001. – 131 b.
7. Галяшина, Е.И. Понятие судебной лингвистической экспертизы[Электронный ресурс] / Е.И. Галяшина. – Режим доступа: http://www.rusexpert.ru/index.php?idp=content&id=202 – (01.12.2013)
8. Jan Svartvik The Evans statements.Goterborg-1968.p27
9. James T.An introduction to forensic science:the sciences of criminalistics. 2007-2012. P20
10.Кусов, Г.В. Судебная лингвистическая экспертиза: понятие, принципы, процессуальное значение: монография [Текст] / Г.В. Кусов. – Краснодар: Издательский Дом – ЮГ, 2012. – с 112-119
11.Кусов Г.В. Оскорбление как лингвокултурный концепт. на соискание ученой степени кандидата филологических наук … дис. –К.: 2004. – 200 б.
12.Nini A.Authorship profiling ina forensic context. Doctor of Philosophy.autoref….dis. March-2004. . –P250
13.Olson John.Forensic linguistic.book. NY.: ContinuumInternationalPublishingGroupTheTowerBuilding – P265
14.Голев, Н.Д. Об объективности и легитимности источников лингвистической экспертизы / Голев Н.Д. // Юрислингвистика -3 : Проблемы юрислингвистической экспертизы : Межвузовский сборник научных трудов / Под ред. Н.Д. Голева. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2002. – С. 14-29.
15.Голев, Н.Д.От редактора: Актуальные проблемы юрислингвистической экспертизы / Голев Н.Д. // Юрислингвистика-3: Проблемы юрислингвистической экспертизы: Межвузовский сборник научных трудов / Под ред. Н.Д. Голева. – Барнаул: Изд-во Алт. ун-та, 2002. – С. 5-14

Internet saytlari

1.http:/www. ziyonet.uz.Ta'limportali

2.http:/www.pedagog.uz/ Pedagogikamuassasalariportali.
3. www.lex.uz

7. O'QUV DASTURI HAQIDA MA'LUMOT

O'quv dasturi Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va universitet Kengashining 202__yil "__" "______"dagi "___" -sonli bayoni bilan tasdiqlangan.
"Amaliy filologiya" kafedrasi mudiri, f.f.d., prof. B.Mengliyev ____________ *(imzo)*
Tuzuvchi: K.Musulmonova ____________ *(imzo)* "Amaliy filologiya" kafedrasio'qituvchisi.
Taqrizchilar: AbduraimovSh.S ____________ *(imzo)* Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti dotsent v.bi,ped.f.f.d, PhD.; Raupova L. ____________ *(imzo)* Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat o'zbek tili va adabiyoti universiteti professori,f.f.d.